

ACTIVITATS ESCOLARS

Berga, les seves muralles i fortificacions al segle XVIII

1

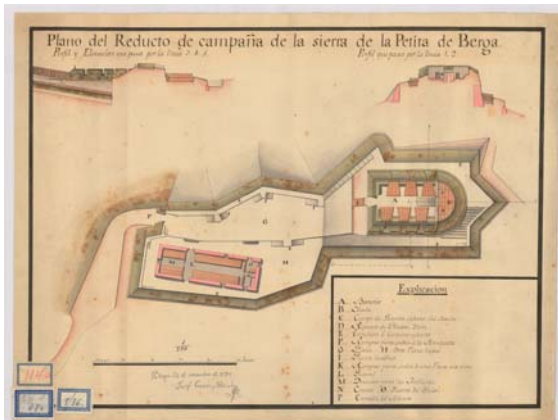
Tot i que Berga no fou mai considerada una plaça estratègica de frontera, sí que ho fou de la rereguarda, sobretot des que els francesos aconseguiren, l'any 1655, destruir l'església parroquial de Santa Eulàlia. Aquest fet va posar en evidència la necessitat de convertir el castell en una fortalesa amb baluards, noves muralles i tota mena de dependències capaces d'allotjar un bon contingent de soldats de manera permanent.

És per aquest motiu que a finals del segle XVIII, es comença un període de fortes intervencions a les muralles de Berga, al castell i a diferents fortificacions dels seus entorns.

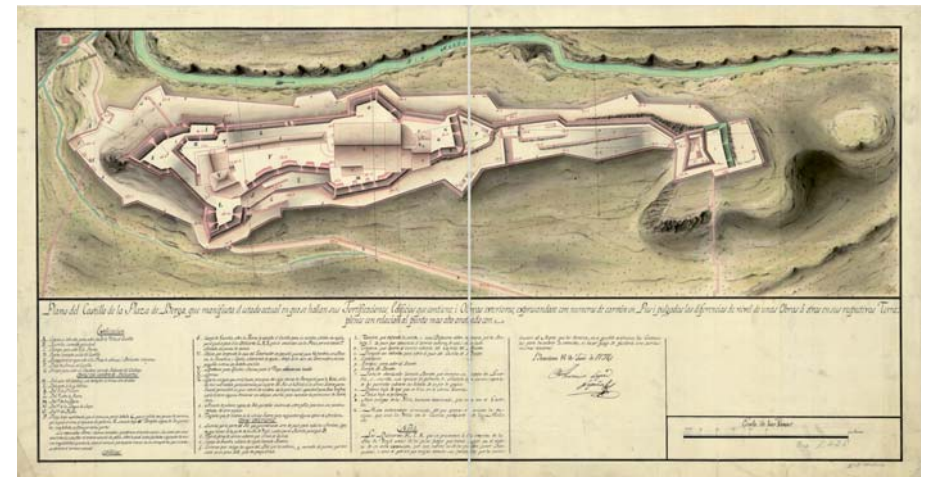
Entre els anys 1794 i 1797 es cartografia l'estat actual dels elements defensius i es projecten diferents obres de reforç i consolidació. Hi ha molts plànols i dibuixos d'aquesta època signats per l'enginyer militar Antonio López Sopena, que fa els del castell de Sant Ferran, i per altres cartògrafs militars com Josep Gabriel que dibuixa el Baluard de Sant Carles i les torres de Sant Andreu i El Mercadal, i per Josep Torras que fa el plànol del reducte de campanya a la serra de la Petita.

1

4

3

- 1- Reducte campanya Serra de la Petita
- 2- Torres de Sant Andreu (Fumanya) i Mercadal
- 3- Castell de Sant Ferran
- 4- Baluard de Sant Carles

1.- Les diferents fortificacions i els seus elements: 1.1.- Les Torres de Fumanya i Mercadal

2

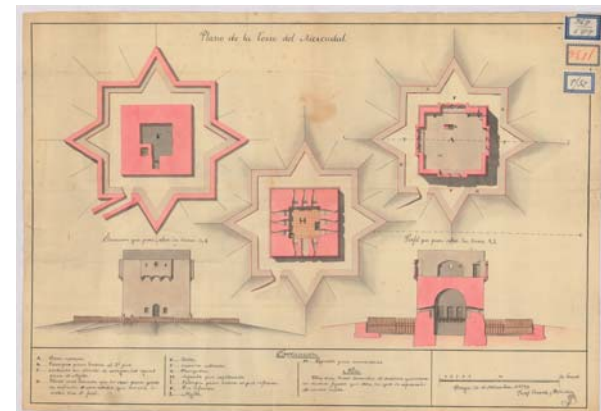
Les dues torres eren iguals, amb una primera línia de defensa en forma d'estrella i la torre al interior, de planta quadrada d'aproximadament 10 m. de costat i 10 m. d'alçada.

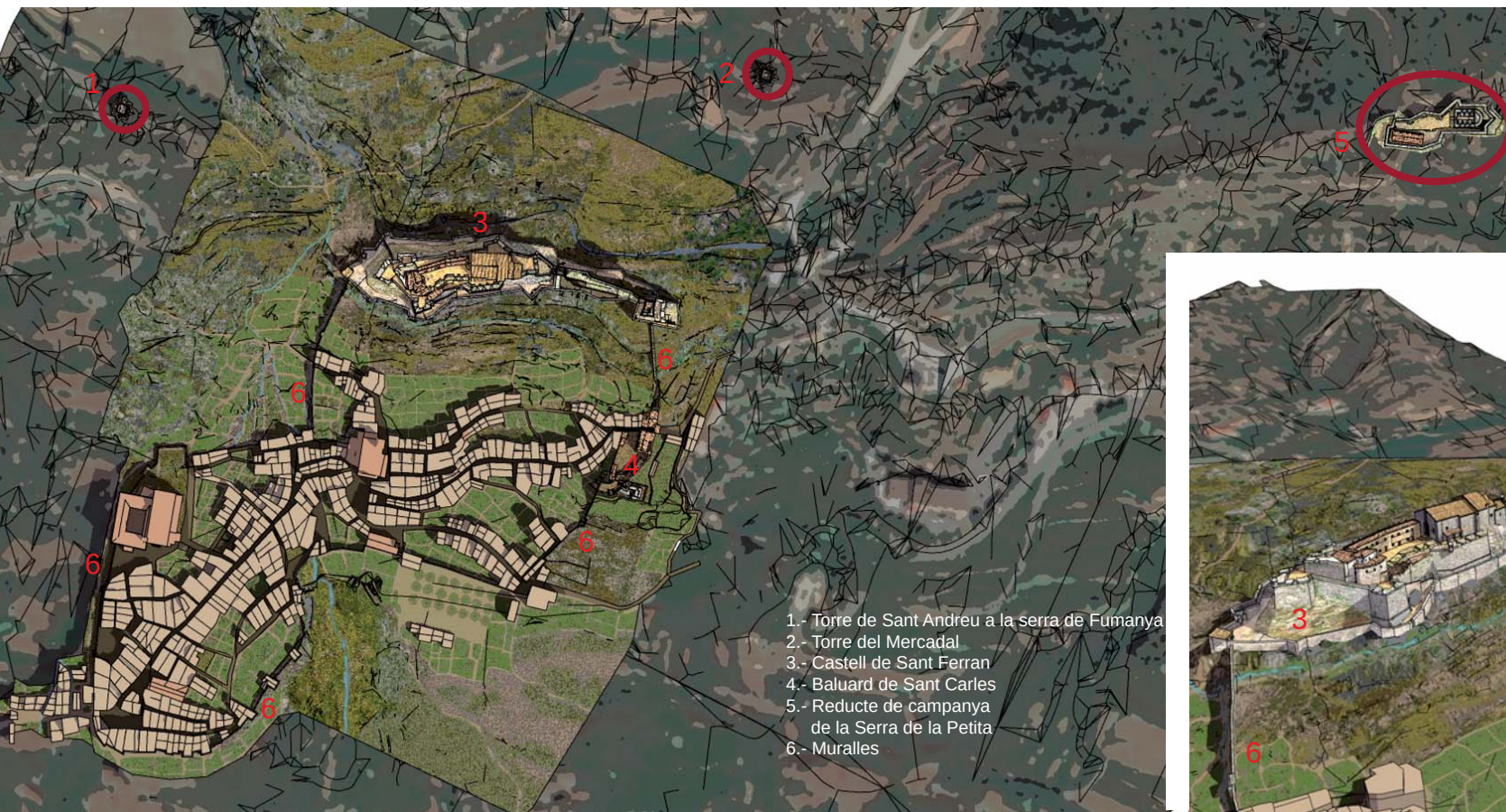
LES TORRES DE FUMANYA I DEL MERCADAL

De la torre de Sant Andreu, situada a la Serra de Fumanya, no en queda cap vestigi a l'actualitat.

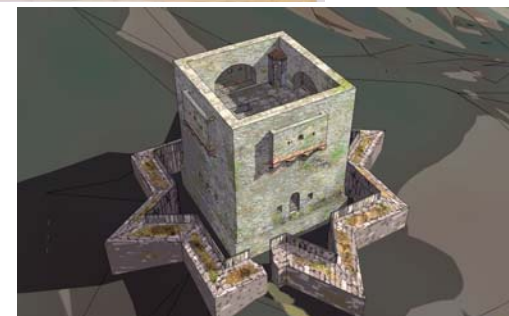
De la torre del Mercadal encara se'n poden observar petites traces dels seus marges. (fotografia 1)

2

- 1.- Torre de Sant Andreu a la serra de Fumanya
- 2.- Torre del Mercadal
- 3.- Castell de Sant Ferran
- 4.- Baluard de Sant Carles
- 5.- Reducte de campanya de la Serra de la Petita
- 6.- Muralles

Recreació de les torres

1.2.- El castell de Sant Ferran: Els baluards

A l'arquitectura militar es coneix com a baluard un terraplé avançat que forma part de les muralles. Tenen forma trapezoidal, triangular o pentagonal, amb els angles tancats cap a l'exterior.

Era costum donar nom als baluards i aquest podia variar en funció del moment polític de l'època, per això es normal veure diferents noms en els plànols segons a l'època en que estiguin dibuixats.

Si mirem diferents castells veurem que tenen un denominador comú : la presència de varies línies de muralles de defensa.

Aquest també es el cas del nostre castell en que hi trobem una primera línia de muralles que enceren el que es coneix com a camí cobert.

S'en deia així perquè aquest camí era "cobert" o defensat des de la segona línia de muralles que eren a més alçada.

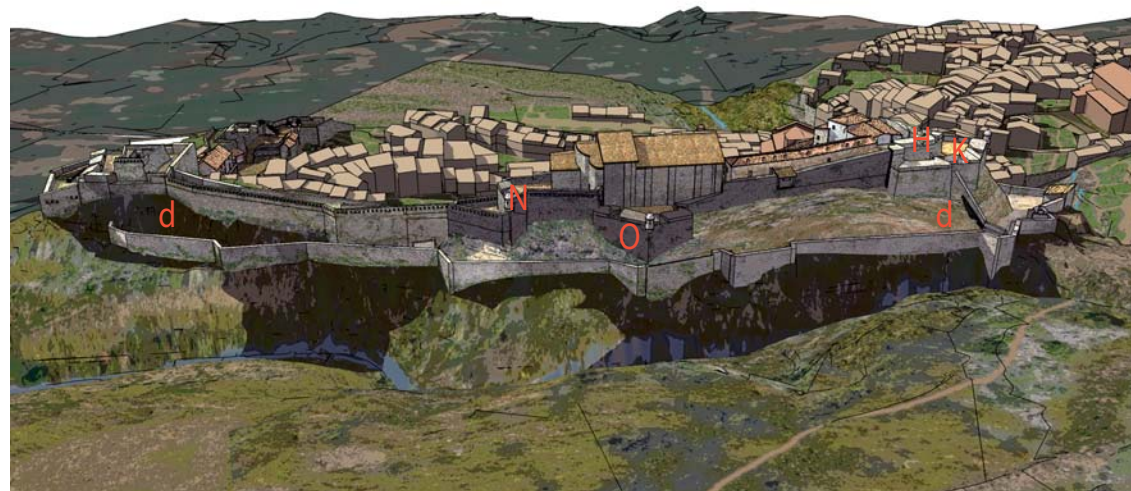
Els baluards del castell són:
(amb el seu nom en castellà tal com surt als plànols de 1797 fets per l'enginyer militar Antonio Lopez Sopeña)

H	Machete o del calabozo
I	Baluarte de los molinos
K	Bal. de San Juan
L	Bal. sobre la puerta
M	Bal. de la Iglesia
N	Bal. de la lengua de sierpe
O	Bal. del diablo

d Camí cobert

El Baluard del Machete era el punt més alt de tot el castell.

EL CASTELL, ELS SEUS BALUARDS I ELS EDIFICIS

1.3.- El castell de Sant Ferran: Els edificis

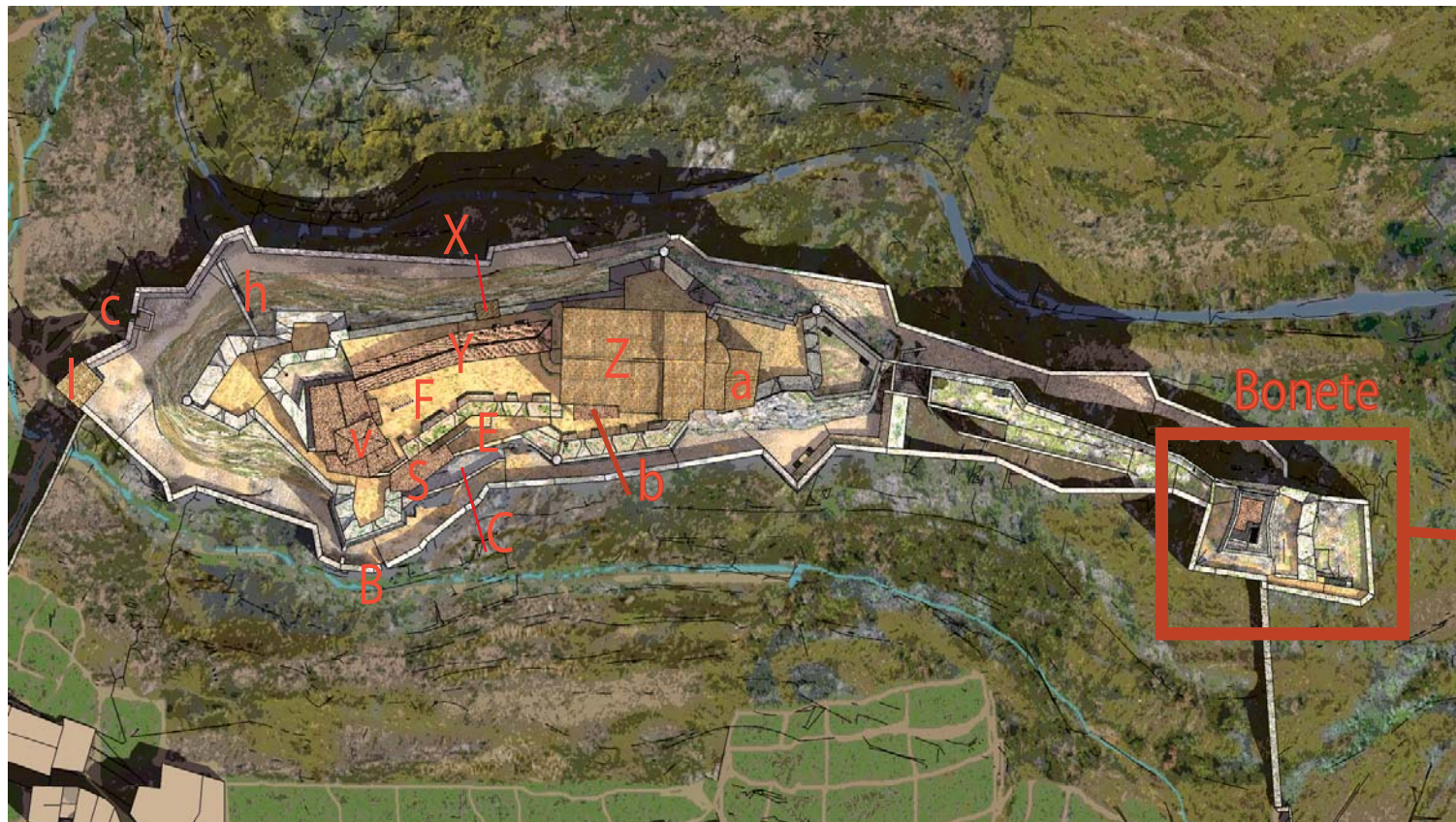
Recreació de la casa del governador, l'edifici dels oficials i cuines
Vista del pati d'armes.

Restes de la muralla del Bonete a l'actualitat

Actualment estan gairebé totes desaparegudes però hi havia moltes edificacions a la zona del castell, les principals eren les següents:

- c Porta a la part de la riera de Metge, aquesta sortida estava defensada per una travessa de pedra (h)
- I Cos de guàrdia
- B Entrada principal del castell
- V Casa del governador
- C Rampa per pujar a la porta
- F Plaça d'armes
- Y Edifici dels oficials i cuines
- X Letrines
- b Cobert per resguardar elements d'artilleria
- Z Antiga església reconvertida com a quartel de la tropa amb la formació de uns sostres de fusta per una capacitat de 300 homes.
- a Magatzem de pólvora

Bonete

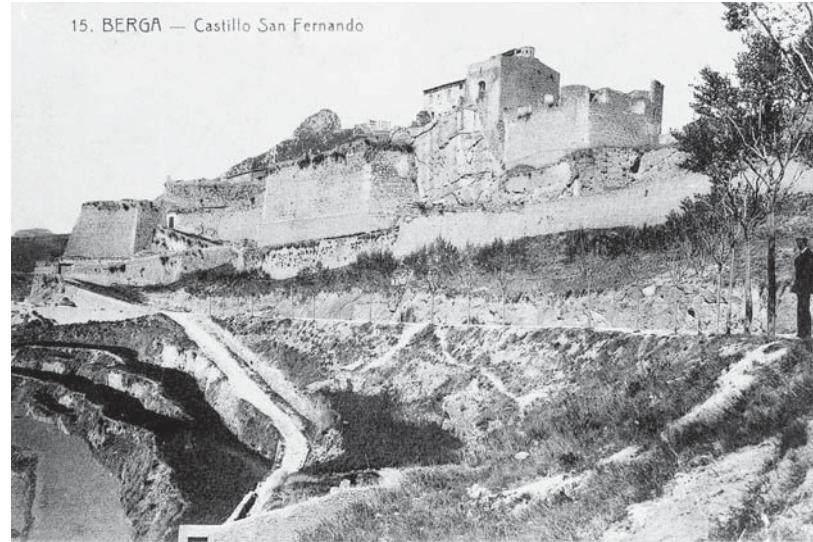

Hi havia una fortificació anomenada Bonete a la zona Nord, al turó on ara hi ha els xalets.
D'aquest en queda una petita resta de una cantonera de pedra. (fotografia a dalt).
Tenia un cos de guàrdia (e) i un magatzem de pólvora sota una bóveda (f)

1.4.- L'esglèsia

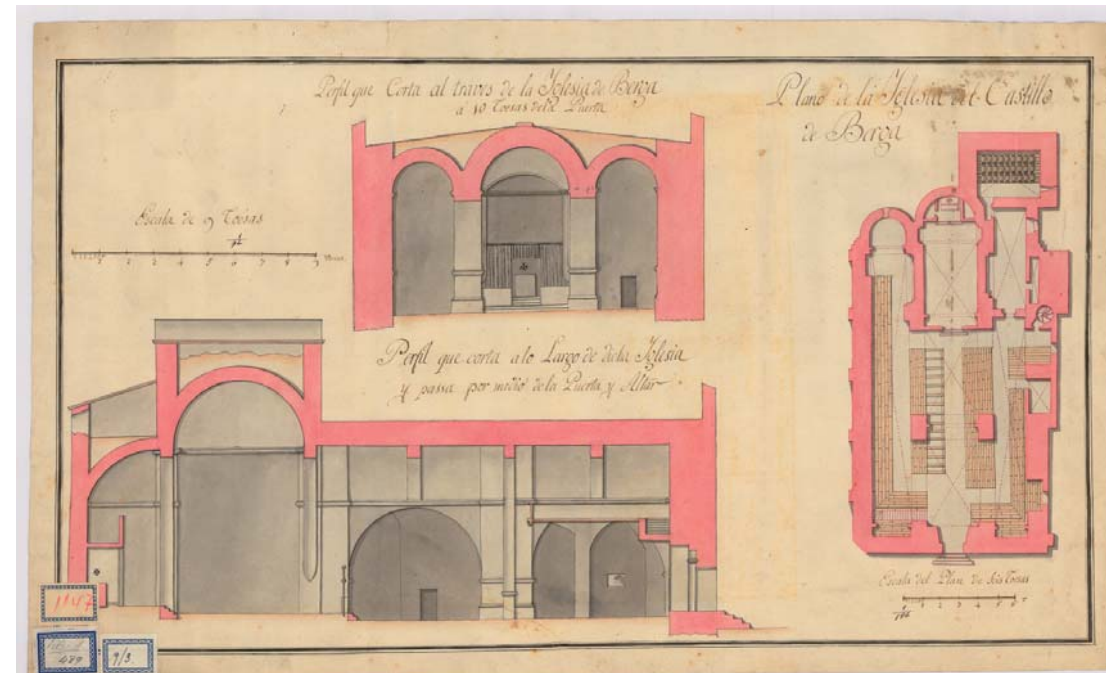
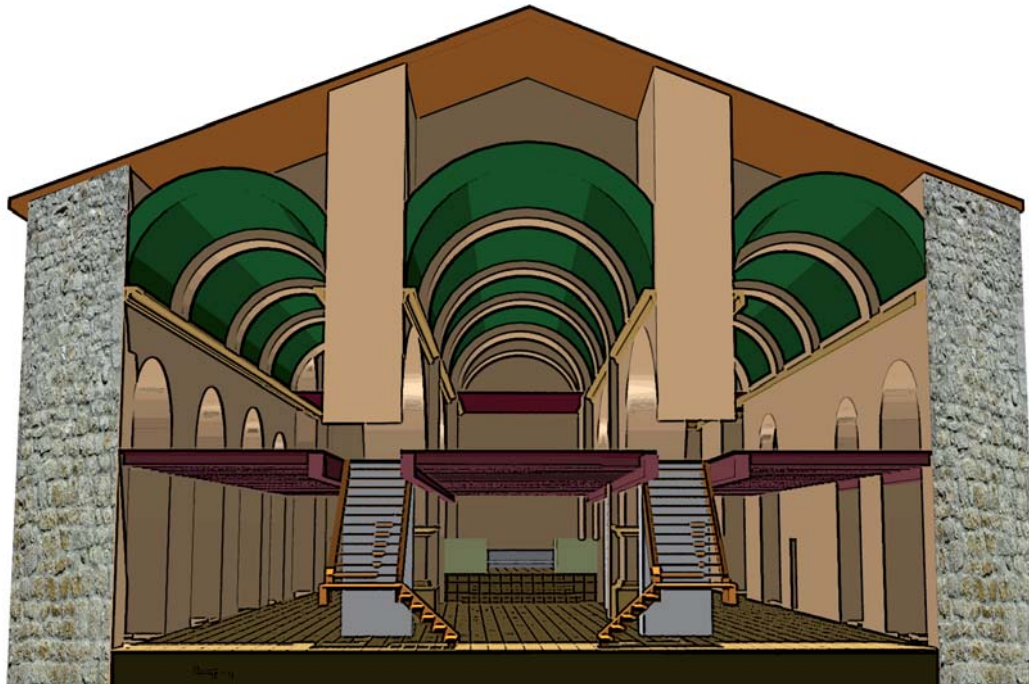
Recreació de la casa del governador, l'edifici dels oficials i cuines, esglèsia i plaça d'armes.

La data de construcció de l'esglèsia ha de situar-se a la primera meitat del segle XI. Fou l'esglèsia parroquial de la ciutat abans de que es construís l'actual esglèsia de Santa Eulàlia. És l'element més important que es va conservar de l'antic castell medieval.

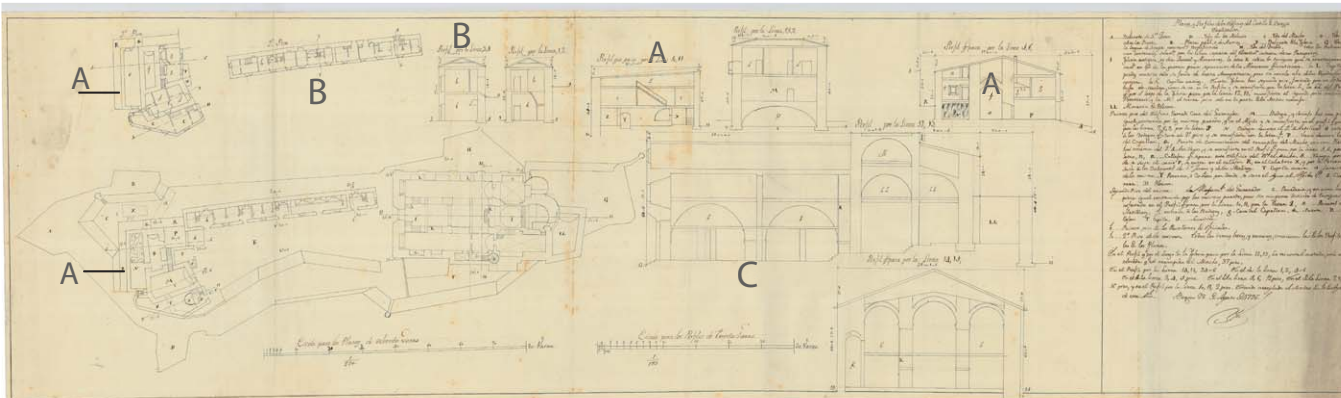
Molt sovint, al llarg del segle XVIII, es realitzaren en diferents fortificacions, transformacions de les esglèsies per a ús d'allotjament de les tropes. La manera de fer-ho era a base d'afegir volums al exterior o, com és el cas de l'esglèsia del castell de Berga, amb la partició de l'alçada interior en sostres de fusta tal com es veu a la secció representada al costat.

A l'actualitat està totalment enderrocada i avui només en podem identificar la part baixa del mur nord, on es conserva part del seu parament, reforçat per contraforts.

Plànol de l'esglèsia a finals del XVIII

1.5.- La casa del governador

Plànol on es pot apreciar el conjunt del castell i els seus edificis, casa del governador, edifici d'oficials i església. (signat per Josep Gabriel el 1796)

- A.- Casa del governador
- B.- Edifici dels oficials i cuines
- C.- Església

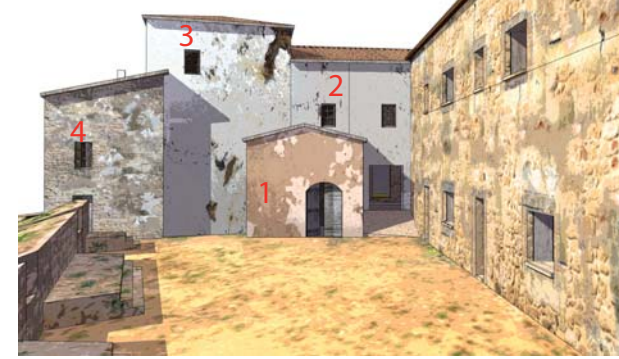
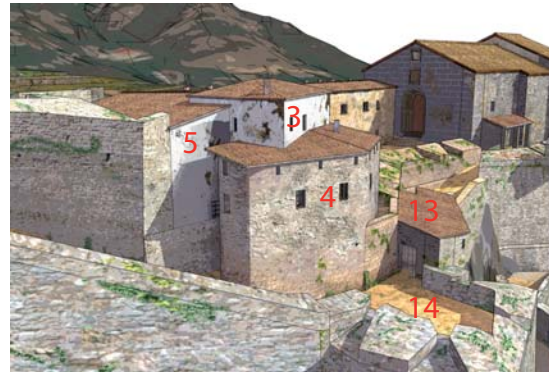
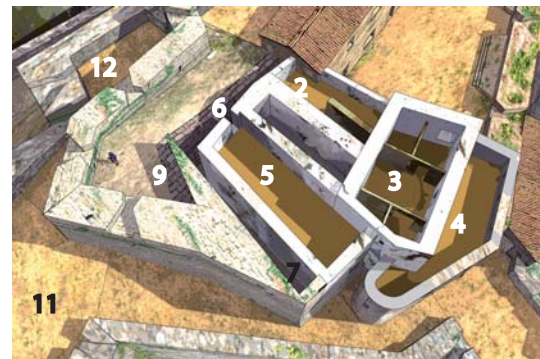
La casa del governador era una construcció que tancava el pati d'armes per la seva banda oest.

Tenia dues plantes d'alçada.

A la planta baixa hi havia una bodega i la capella.

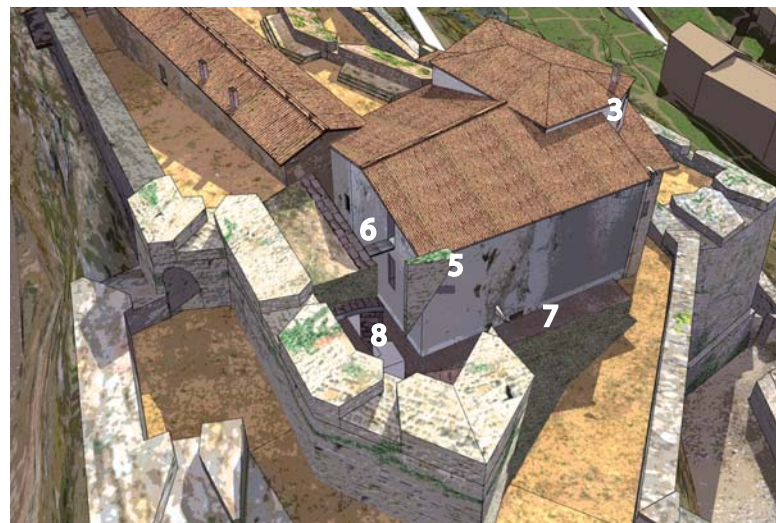
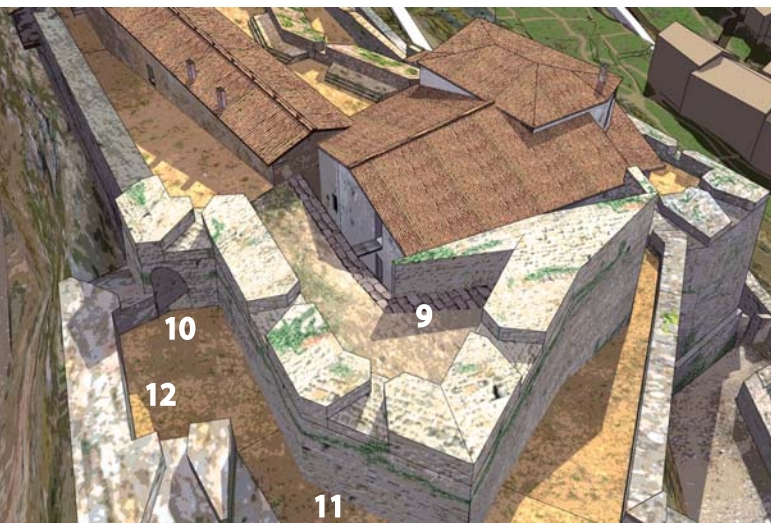
A la planta primera hi trobem el forn de pa, l'habitatge del governador, la del capellà, i el quarter dels artillers des del que es podia sortir directament al baluard del Mache-te mitjançant una passera per sobre del carreró estret que separava aquest edifici i el Mache-te.

A través del corredor s'accedia al calabós soterrat situat a sota el terra del baluard del Mache-te.

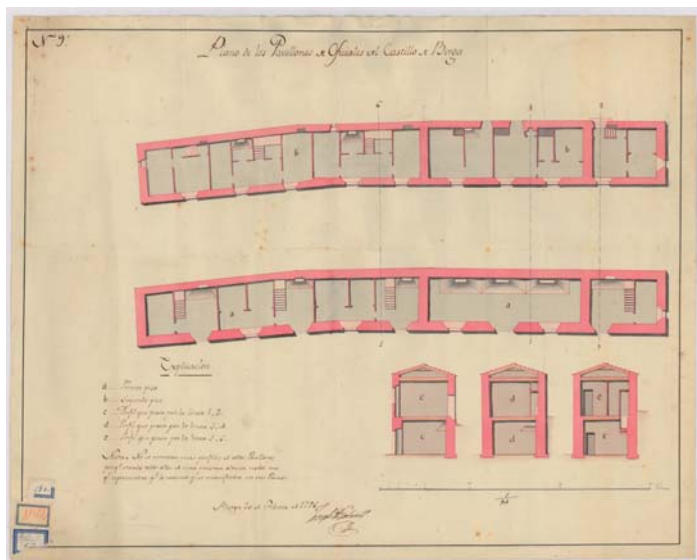

Casa del governador des de la plaça d'armes.

- 1.- Capella
- 2.- Habitatge del capellà
- 3.- Habitatge del governador
- 4.- Forn de pa
- 5.- Quarter dels artillers
- 6.- Passera al Mache-te
- 7.- Carreró d'accés al calabós
- 8.- Calabós
- 9.- Baluard del Mache-te
- 10.- Túnel que comunica el Baluard dels Molins i el carreró
- 11.- Baluard de Sant Joan
- 12.- Baluard dels Molins
- 13.- Cos de guàrdia sobre la porta
- 14.- Baluard de sobre la porta

1.6.- L'edifici dels oficials i les cuines

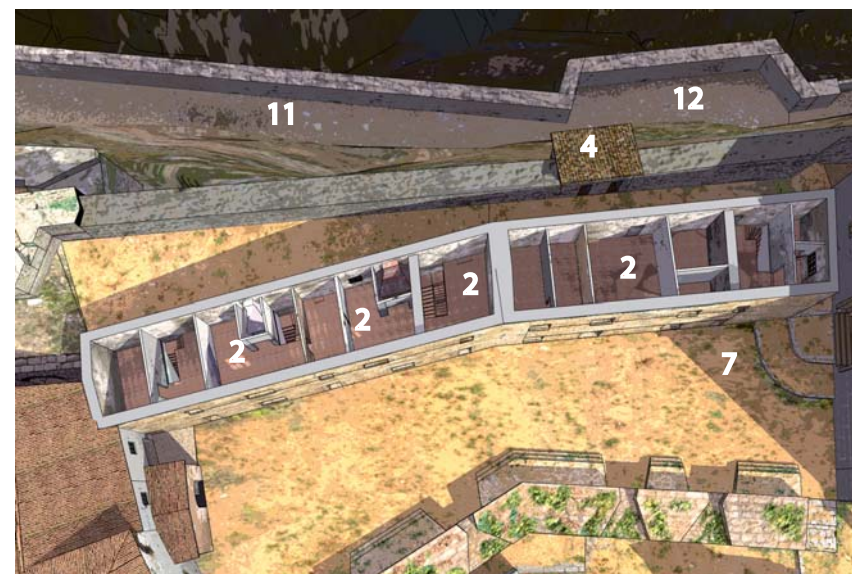
Plànol de 1796, signat per Josep Gabriel, del edifici dels oficials i les cuines.

- 1.- Cuines
- 2.- Habitacles dels oficials
- 3.- Sortides des de la planta primera a la rampa posterior de pujada al Baluard del Machete
- 4.- Letrines sobre el mur de la Riera de Metge
- 5.- Baluard del Machete
- 6.- Passera al Machete
- 7.- Pati d'armes
- 8.- Baluard de Sant Joan
- 9.- Baluard dels Molins
- 10.- Cos de guàrdia sobre la porta
- 11.- Camí cobert
- 12.- Baluard del dimoni

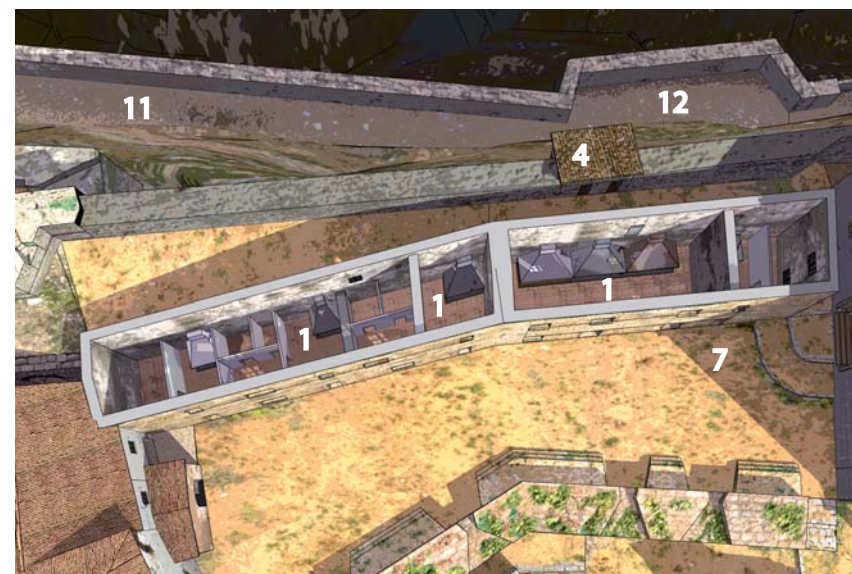
L'edifici destinat als habitacles dels oficials i a les cuines era una construcció de planta rectangular, aproximadament feia 53 m. de llarg, 7 m. d'ampla, i 8,50 m. d'alçada.

A la planta baixa hi havia les cuines i annexes utilitzats com a magatzems i rebost i a la planta primera s'hi disposaven les estances dels oficials de la guarnició.

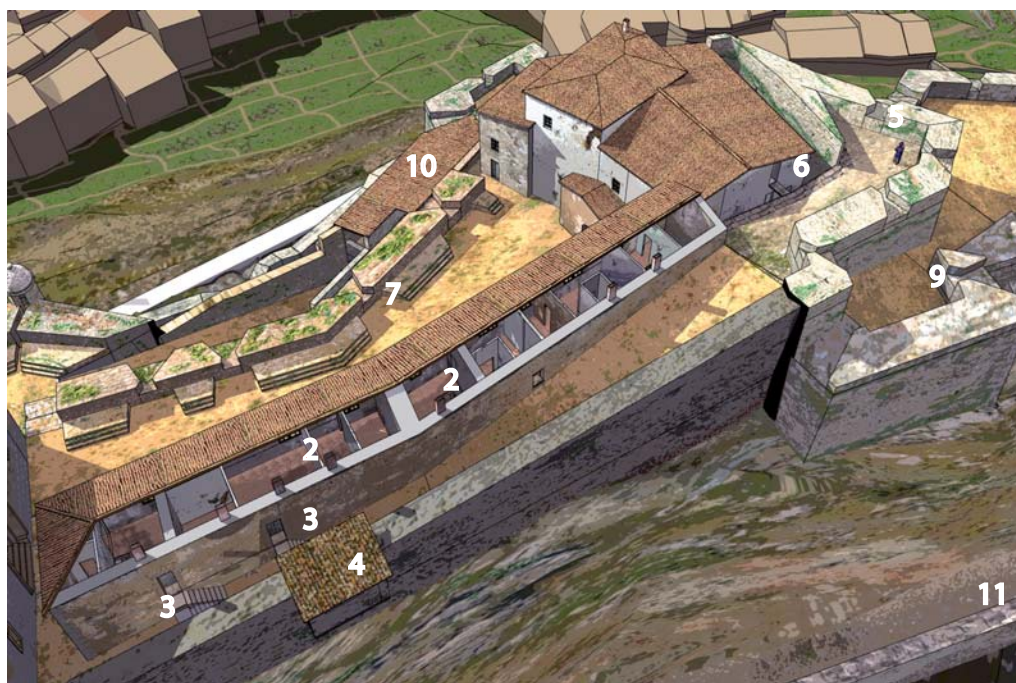
Estava cobert a dues vessants i la planta superior tenia unes sortides per la banda de la Riera de Metge que permetien un accés ràpid cap als baluards del Oest.

Edifici d'oficials planta primera

Edifici d'oficials planta baixa

Edifici d'oficials planta primera, vista des del Nord, baluards sobre la Riera de Metge

2.- El Baluard de Sant Carles

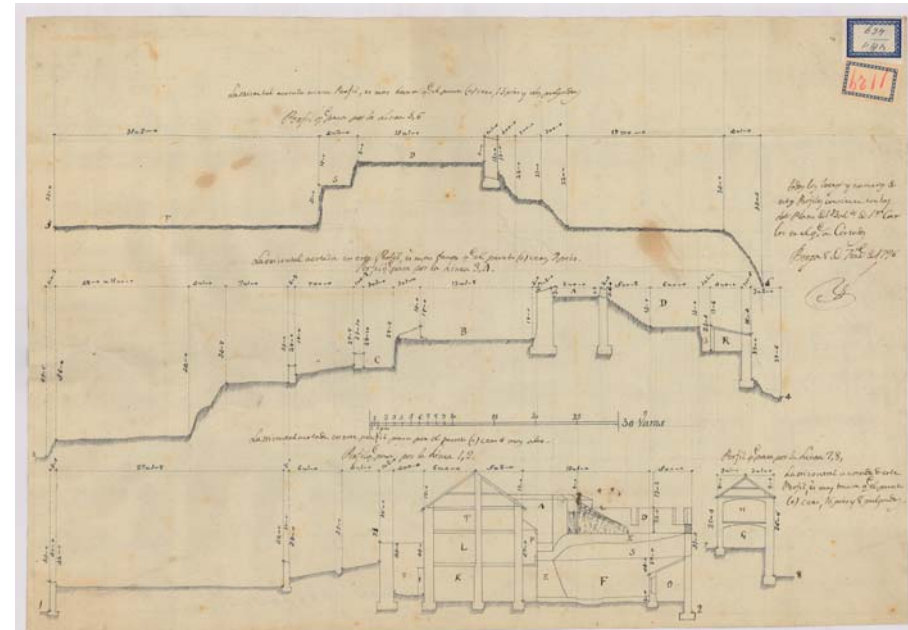

- 1.- Torreó amb una bateria
- 2.- Fossat
- 3.- Bateria de tres canons
- 4.- Rampa
- 5.- Recanvi d'artilleria
- 6.- Cuines
- 7.- Quarter de la tropa
- 8.- Calabós
- 9.- Cos de guàrdia de la porta
- 10.- Porta de Santa Magdalena
- 11.- Forn, fleca i magatzems de llenya i farina
- 12.- Cos de guàrdia del baluard
- 13.- Recanvi de pólvora
- 14.- Letrines al mur de muralla

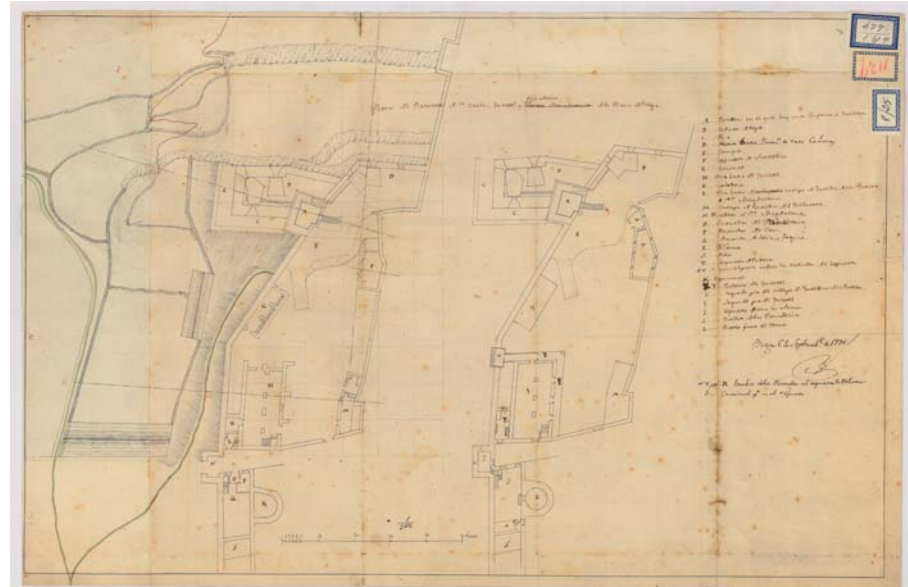
El baluard de Sant Carles tenia com a objectiu militar la defensa de una de les entrades principals de la ciutat, la porta de Santa Magdalena.

A l'actualitat encara hi podem veure algunes parts de la muralla i dels torreons.

A la dreta, al edifici adossat al portal de Santa Magdalena i fora del recinte del quarter militar, hi havia els magatzems de la farina, llenya, el forn i la botiga del pa.

Plànol del 1796 signat per Josep Gabriel on es veuen els perfils i seccions del Baluard de Sant Carles

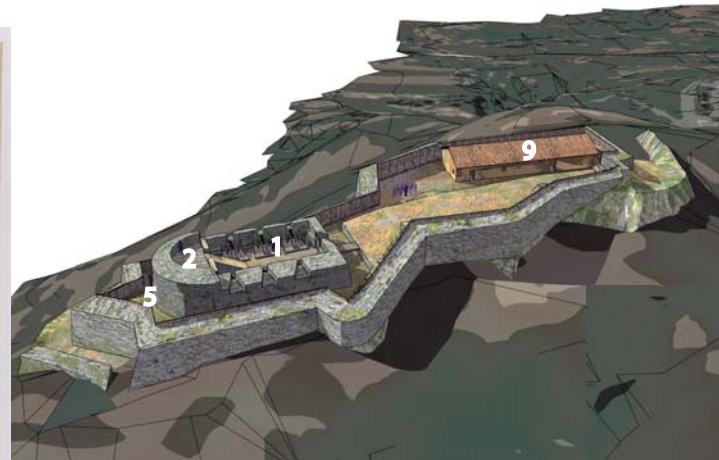
Plànol del 1796 signat per Josep Gabriel amb la distribució en planta del Baluard de Sant Carles

3.- Reducte de campanya de la Serra de la Petita

No hem de confondre aquest reducte de campanya amb la Torre que encara podem veure actualment.

La Torre de la Petita es posterior i es va construir al 1838 durant la primera guerra carlina.

- 1.- Bateria de canons
- 2.- "Macho"
- 3.- Cos de guàrdia a sota el "macho"
- 4.- Recanvi de pólvora a sota el "macho"
- 5.- Trinxera o camí cobert
- 6.- Banqueta
- 7.- Rampes per pujar a la banqueta
- 8.- Pont llevadís per accés a les bateries
- 9.- Quarter de la tropa
- 10.- Divisió dels artillers
- 11.- Cuina
- 12.- Cambra del oficial
- 13.- Porta d'accés al reducte

Plano del Reducte de campanya de la sierra de la Petita de Berga.

Perfil y Elevación que pasa por la linea 3. a. 3.

Perfil que pasa por la linea 1. 2

Explicación

- A. Bateria
- B. Macho
- C. Cos de guàrdia a sota el Macho
- D. Recanvi de pólvora
- E. Trinxera o Camí cobert
- F. Banqueta
- G. Rampes per pujar a la Banqueta
- H. Porta d'accés al reducte
- I. Cuina
- J. Cambra del oficial
- K. Quarter de la tropa
- L. Pont llevadís per accés a les bateries
- M. Divisió dels artillers
- N. Bateria de canons
- O. Torre de la Petita
- P. Camí de la Serra de la Petita

Plànol del reducte militar de la Serra de la Petita, dibuixat el 1795, i signat per Josep Torras

Restes del reducte a l'actualitat, hi podem apreciar les parets de les bateries i les dues entrades a les estances a sota el Macho, el cos de guàrdia i el magatzem de la pólvora.

Vista del Macho des del Est. Al fons hi podem veure la Torre de la Petita construïda més tard (1838)

Aquest reducte de campanya tenia com a objectiu militar el control dels camins de pas del camí de la Seu d'Urgell i de Vilada.

Estava emmurallat i tal com es pot observar a la reconstrucció hi havia una important bateria de canons per a la defensa.

4- Les muralles de la ciutat i les seves portes

CONVENTS I ELEMENTS PRINCIPALS:

- O.- Convent de Nostre Senyora de la Mercè (actual església de Sant Joan)
- N.- Convent de Sant Francesc
- M.- Església Parroquial de Sant Pere
- L.- Hospital
- P.- Capella de la Pietat
- A.- Camí de pujada al castell
- B.- Bonete
- C.- Castell
- D.- Baluard de Sant Carles

PORTES DE LA CIUTAT:

- Q.- Porta de Pinsania
- R.- Porta de la Torre de les Hores
- S.- Porta del Lladó
- T.- Porta de Saragossa
- V.- Porta del Vall dels Estudis
- X.- Porta de Santa Magdalena
- Y.- Porta del Call Nou

Les referències que tenim sobre les muralles de Berga ens diuen que s'havien construït pels volts de l'any 1370 degut a la inseguretat provocada per la guerra dels Dos Peres (1356-1369).

Tal com hem dit al començament, a finals del XVIII i en període Borbònic, es fan un seguit de millores de les fortificacions de la ciutat. Les muralles no en son una excepció, es cartografien per part del enginyer militar Antonio Lopez Sopeña, es reforcen i milloren tot seguint el traçat de les muralles medievals. També es construeix el Baluard de Sant Carles amb la funció de defensar la porta de Santa Magdalena i l'accés a la ciutat per la banda del Est.

De les set portes que hi havia a la vila actualment només en queda el Portal de Santa Magdalena.

4- Les muralles de la ciutat i les seves portes

Porta de Saragossa

Porta del Lladó

Porta de Torre de les Hores

Porta de Pinsania

ESTAT ACTUAL DELS INDRETS ON HI HAVIA LES PORTES D'ACCÉS A LA CIUTAT

Porta del Call Nou

Porta del Vall dels Estudis

Restes de muralles al trenca comes

Ajuntament de Berga

**Generalitat
de Catalunya**

**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis

Espai d'Interpretació de Berga
C/. dels Àngels, 7
08600 BERGA
Tel. +(34) 938 211 384
Fax +(34) 938 221 155
info@turismeberga.cat
aj022.ofiturisme@ajberga.cat

© il·lustracions, textos, fotografies,
disseny i maquetació:
Josep Xoy i Soler

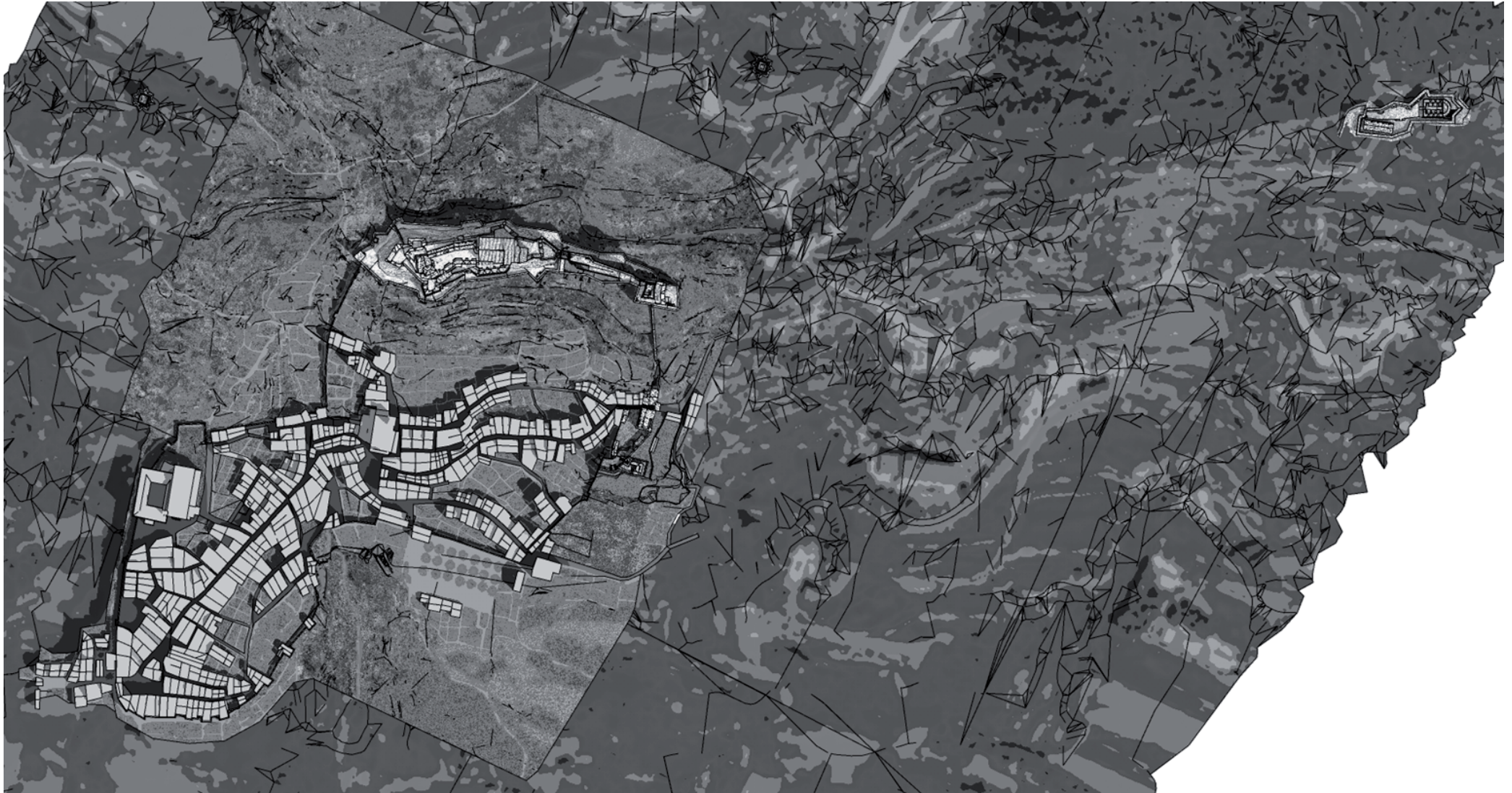
Bibliografia: L'EROL nº 100 i 105
Plànols del segle XVIII dipositats al Museu
Comarcal de Berga, Instituto de Historia y
Cultura Militar y al Centro Geográfico del
Ejército.

Agraïments:
ÀMBIT DE RECERQUES DEL BERGUEDÀ
(setembre de 2011)

ACTIVITATS ESCOLARS

Berga, les seves muralles i fortificacions al segle XVIII

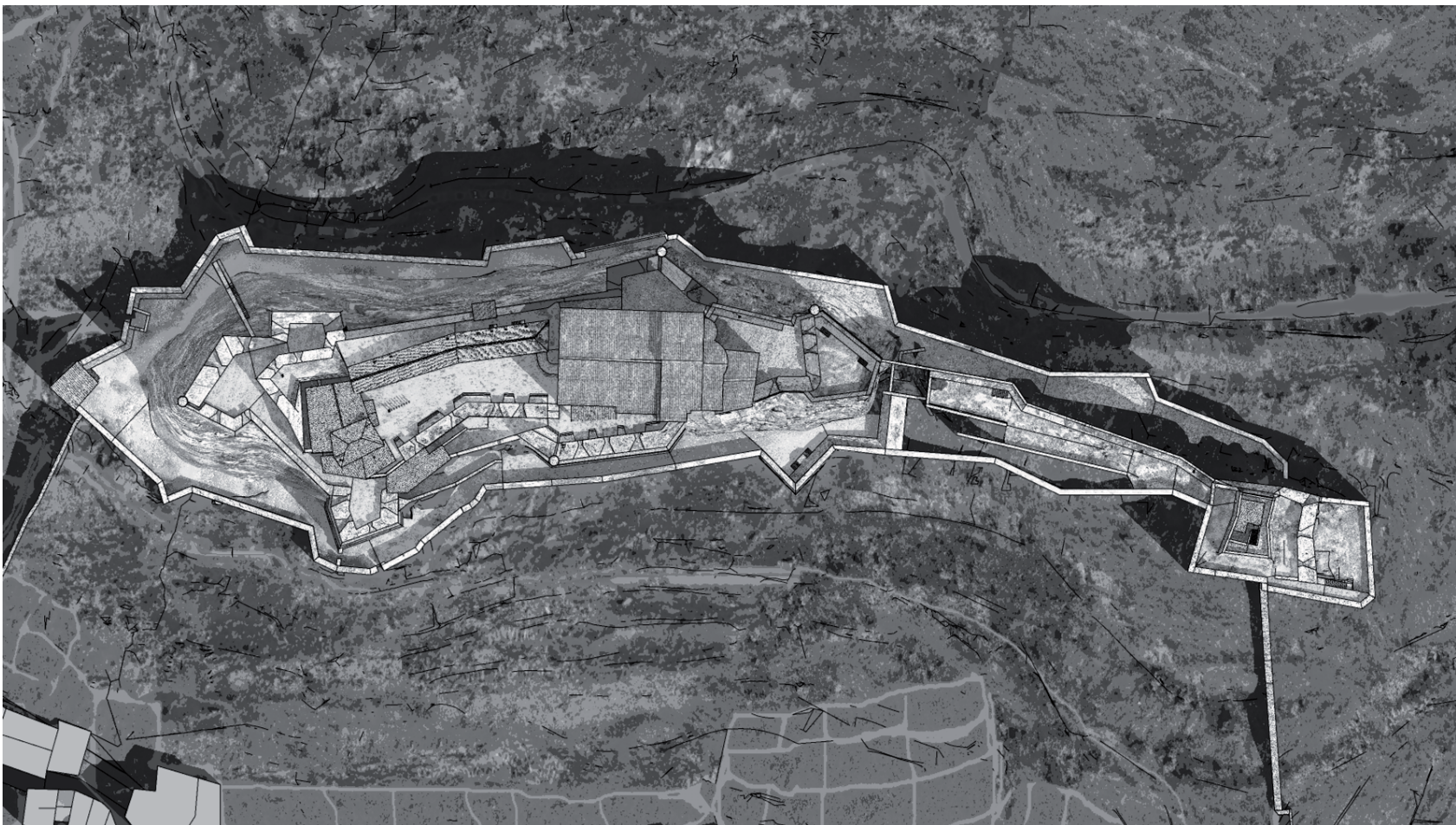

1.- Encercla i posa el nom dels diferents elements que formaven les fortificacions de la ciutat

2.- Quina funció militar tenia el Baluard de Sant Carles?

3.- I el reducte de campanya de la Serra de la Petita?

H	Machete o del calabozo	c	Porta a la part de la riera de Metge,
I	Baluart de los molinos	i	Cosos de guàrdia
K	Bal. de San Juan	B	Entrada principal del castell
L	Bal. sobre la puerta	V	Casa del governador
M	Bal. de la Iglesia	C	Rampa per pujar a la porta
N	Bal. de la lengua de sierpe	F	Plaça d'armes
O	Bal. del diablo	Y	Edifici dels oficials i cuines
d	Camí cobert	X	Letrines
		b	Cobert per resguardar elements d'artilleria
		Z	Església
		a	Magatzem de pólvora

- 1 Posa sobre el plànol, al lloc que li correspongui, cada element de la planta del castell
- 2 Encercla el Bonete
- 3 Pinta de color groc el camí cobert
- 4 Situa les dues portes d'entrada al castell

1 Ressegueix amb un rotulador el perímetre de les muralles i el camí d'accés al castell desde Berga

2 Identifica sobre el plànol aquests indrets on hi havia les set portes d'entrada a la ciutat. Indica el nom de cada porta.